

گفت‌وگو با رئیس مرکز پژوهش‌های شورای شهر مشهد توسعه فضایی جمعیت با طرح مجموعه شهری

گفت‌وگو مهدی پناهی

مرکز به حاشیه‌رانده می‌شوند، ولی نسبتشان کم است. به هر حال این افراد به علت همین ضعف اقتصادی وارد بازار غیررسمی مسکن می‌شوند و سرنوشتی تهیه می‌کنند و مدیریت شهری هم عملاً قادر نیست جلوی ساخت‌وساز بی‌رویه و خارج از بازار رسمی آن‌ها را بگیرد. در این شرایط مدیریت شهری ضمن تهیه طرح‌های توسعه شهری مثل طرح جامع بایستی طرح‌های توسعه راهبردی شهری یا CDS را هم مدنظر قرار بدهند. همچنین زمینه تحقق این طرح‌ها را هم فراهم کنیم.

❖ **از آنجایی که پدیده حاشیه‌نشینی موضوع جدیدی نیست، از گذشته مطالعات قابل توجهی در این حوزه به انجام شده است، با این حال در دوره اخیر که حاشیه شهر مورد توجه دولت و مسئولین شهری قرار گرفته، دوباره صحبت از انجام مطالعات مجدد است، آیا نیازی به این مطالعات هست؟ اگر نیاز هست، چه اولویت‌هایی را بایستی مدنظر داشته باشد؟**

❖ خوشبختانه در موضوع حاشیه شهر تاکنون مطالعات زیادی صورت گرفته است، چه در قالب طرح‌هایی که به صورت ویژه به حاشیه شهر مشهد پرداخته و چه مطالعاتی که به کل پدیده حاشیه‌نشینی پرداخته است، بنابراین ما در رابطه با مطالعات کمبودی نداریم. الان لازم است که در زمینه تحقق‌پذیری نتایج مطالعات اقدامات لازم و مؤثری انجام شود. در شورای چهارم نگاه ویژه‌ای به حاشیه شهر وجود داشت و شاهد شکل‌گیری کمیسیون حاشیه شهر بودیم و این موضوع را به یک مطالبه ملی تبدیل کردیم، در نگاه کلان مسئولان نظام هم به این قید توجه کردند. بنا بر مطالعات انجام شده در شهر مشهد از یک ناپرابری توسعه کالبدی، اقتصادی و اجتماعی رنج می‌بریم و ما باید به سمت تعادل در کل مناطق شهر مشهد برویم. این موضوع در مرکز پژوهش‌ها مورد توجه قرار گرفته است و در نشست‌های تخصصی نظرات کارشناسان مختلف مطرح شده است، نتایج این اقدامات هم در اختیار شورا قرار گرفته است و در قالب سیاست‌های پیشنهادی شورا به منظور ساماندهی حاشیه شهر مورد توجه قرار گرفت و حاصل تلاش همه کمیسیون‌ها، لایحه ساماندهی حاشیه شهر در شورا، استاندارد و کشور بود که با شکل‌گیری سازمان اجرایی شاهد عملیاتی شدن این سیاست‌ها نیز خواهیم بود. اگر ما نگاهی به طرح‌های جامع شهری به ویژه در شهر مشهد داشته باشیم، خواهیم دید که طرح جامع سمتی را به عنوان جهت توسعه فیزیکی شهر در نظر گرفته که در آن توسعه فضای جدید شهری برای جمعیت افزایش یافته در متن

امروزه شهرها همچون یک موجود زنده و پیچیده هستند که هر بخشی از آن‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهی، سایر بخش‌ها هم متأثر می‌شوند، پدیده‌های مرتبط با شهرنشینی نیز همین پیچیدگی را دارند، از جمله این پدیده‌ها که امروزه دامن کلان‌شهرهای کشورمان را گرفته پدیده حاشیه‌نشینی است. در گفت‌وگو با دکتر براتعلی خاکپور عضو شورای شهر مشهد و رئیس مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی شهر پاسخ علم برنامه‌ریزی شهری را به این پدیده بررسی کردیم، خاکپور که استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی می‌باشد، پدیده حاشیه‌نشینی را ناشی از توسعه نامتوازن مناطق می‌داند و راه‌حل آن را نیز در تحقق سلسله‌مراتب برنامه‌ریزی توسعه پایین به بالا می‌داند، همچنین وی بر موضوع برنامه‌ریزی راهبردی شهری یا CDS تأکید دارد.

❖ **علم جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چه پاسخی به پدیده حاشیه‌نشینی دارد؟**

❖ تغییرات بنیادین زیادی در طی دهه‌های مختلف اتفاق افتاده است که باعث شده جابه‌جایی جمعیتی از نقاط روستایی به مراکز شهری اتفاق بیفتد یعنی بار شد سریع شهرنشینی و نیز تمرکز در شهرنشینی مواجه هستیم که این وضعیت در شرایط کنونی هم ادامه پیدا کرده است. اگر بخواهیم مشکل حاشیه را حل کنیم باید اولاً ببینیم ریشه این مهاجرت به سمت مراکز شهری بزرگ و کلان‌شهرها چیست تا زمانی که ما این موضوع را بایک نگاه کلان حل و فصل نکنیم قادر نخواهیم بود معضل حاشیه‌نشینی را هم حل کنیم تا زمانی که در بخش کشاورزی و روستایی برنامه‌ریزی لازم صورت نگیرد و زمینه تثبیت جمعیت روستایی فراهم نشود، ما همچنان شاهد مهاجرت خواهیم بود، بنابراین باید به توسعه روستاها و شهرهای کوچک توجه جدی‌تری کرد و ایجاد فرصت‌های اشتغال صنعتی در شهرهای کوچک را مدنظر قرار داد تا دامنه مهاجرت‌ها کم و برد مسافتی‌شان کوتاه شود. ایجاد حاشیه شهر به علت ضعف بنیه مالی و توان اقتصادی کسانی است که به مراکز شهری بزرگ مهاجرت کرده‌اند. هرچند برخی از افراد درون شهر هم به دلایلی از